

Отже, на рівні підприємства податковий менеджмент передбачає формування податкової політики, враховуючи його економічну стратегію та напрями діяльності, а також визначення такої системи податкових платежів, яка дасть змогу максимізувати прибуток та оптимізувати податки і збори за певних умов податкового середовища і ринкової кон'юнктури.

Список використаних джерел:

1. Гринчук Ю. С., Гринчук В. Ю. податковий менеджмент в системі управління підприємством. Облік і фінанси АПК: освітній портал. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/podatkoviy-menedzhment-v-sistemi-upravlinnya-pidpriemstvom.html>
2. Легостаєва О. О. Податковий аналіз як складова оптимізації податкової політики підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 55. С. 50-58.
3. Юдіна (Каламбет) С. В., Сілін Р. С. Економічні рівні податкового менеджменту. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2017. Випуск 3 (42). С.152-155.

ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

*Гончар І. С., бакалавр, Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків.*

Однією з найпоширеніших проблем, що гальмують розвиток будь-якої держави є корупція. Так за даними міжнародної некомерційної організації Transparency International, у 2020 році Індекс сприйняття корупції для України дорівнює 33 балам, що відповідає 117 місцю з 180 країн, що потрапили до цього рейтингу [1].

Ці показники свідчать про достатньо високий рівень корумпованості в країні та викликають занепокоєння з боку суспільства. Адже, поширеність корупції в різних сферах життя, існування її як масового явища перетворюють її на елемент повсякденності, звичаю, традиції [2]. Особливо високий рівень занепокоєння в суспільстві викликає поширення корупції в такій сфері як сфера охорони здоров'я. Бо, високий рівень корумпованості в даній сфері, здатен не лише уповільнити темпи економічних реформ, але й зробити країну менш стійкою до багатьох викликів сьогодення, в тому числі й до глобальної пандемії COVID-19.

Враховуючи глобальну небезпеку корупції, не є дивною та пильна увага, що приділяється науковцями цій проблемі. Дослідженню корупції присвячені дослідження як вітчизняних [3-6], так й іноземних науковців [7-9]. При цьому основна увага дослідників приділяється виявленню негативних наслідків корупції [10], пошуку заходів попередження цього явища [11,12] та виділенню чинників, що сприяють поширенню корупції [13,14].

Метою цієї статті є виявлення чинників, що сприяють виникненню та поширенню корупції в сфері охорони здоров'я та пошук заходів її попередження.

Проходження будь-якої бюрократичної процедури пов'язане з ненульовими транзакційними витратами бюрократичних процедур, рівень яких залежить від ефективності чинних формальних правил, що передбачають наявність відповідних бюрократичних процедур, їх кількість та заплутаність. При цьому контроль за дотриманням вимог чинних формальних правил покладено на чиновника, який у багатьох випадках може діяти та власних розсуд. Саме ці два фактори — наявність бюрократичних процедур та дискреційних повноважень чиновників — й створюють сприятливі умови для виникнення корупції.

Для аналізу корупційних відносин, кожен окремий випадок корупції зручно розглядати як укладання корупційної угоди, відповідно до якої хабародавець (клієнт) намагається зменшити рівень власних транзакційних витрат бюрократичних процедур, в обмін на хабар, а чиновник (виконавець корупційної угоди) погоджується заплющити очі на деякі порушення клієнтом норм чинних формальних правил.

Розглянемо спочатку, які фактори впливають на готовність клієнта укласти корупційну угоду з чиновником.

Як зазначалося вище, високий рівень транзакційних витрат бюрократичних процедур є головним мотивом, що спонукає клієнта до укладання корупційної угоди з чиновником. Проте, це неєдиний чинник який враховується клієнтом під час прийняття рішення щодо укладання корупційної угоди.

Укладення корупційної угоди, пов'язано для клієнта з додатковими транзакційними витратами — корупційними транзакційними витратами. Останні складаються з суми хабара, транзакційних витрат корупційної угоди та імовірних санкцій, та ніяк не пов'язані з транзакційними витратами бюрократичних процедур. А оскільки основною метою клієнта під час укладання корупційної угоди є скорочення загального рівня його власних транзакційних витрат, то корупційна угода буде укладена лише в тому випадку, коли очікуване зменшення рівня транзакційних витрат бюрократичних процедур буде більшим за рівень корупційних транзакційних витрат [15].

Важливою особливістю корупційних транзакційних витрат є зворотня залежність між рівнем корупційних транзакційних витрат та рівнем корумпованості в країні. Тому чим вищий рівень корумпованості в країні тим меншим буде рівень корупційних транзакційних витрат. Відповідно при високому розповсюдженні корупції витрати на пошук інформації, ведення переговорів, укладання угоди з корумпованим чиновником, займають менше часу, що суттєво спрощує процес укладання корупційної угоди в різних сферах економічного та суспільного життя.

Таким чином, необхідною умовою для виникнення корупції є бажання клієнта отримати завдяки укладанню корупційної угоди додаткові переваги — зменшення рівня власних транзакційних витрат бюрократичних процедур. Проте аналіз корупції буде неповним якщо не розкрити мотиви іншої сторони корупційної угоди — чиновників.

Очевидним мотивом, що спонукає чиновника укласти корупційну угоду з клієнтом є бажання отримати неправомірну вигоду у вигляді хабара. Так само як клієнт, приймаючи рішення щодо укладання корупційної угоди, порівнює очікуване зменшення рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур з рівнем корупційних трансакційних витрат, так й чиновник порівнює розмір хабара з витратами, що пов'язані з укладанням даної угоди та можливими санкціями. Зростання останніх суттєво зменшує привабливість корупційної угоди для чиновника. Саме на це й націлені репресивні антикорупційні заходи. Але, незважаючи на високу популярність даних заходів, вони характеризуються надзвичайно низькою ефективністю та мають низку додаткових недоліків, що можуть призвести до наслідків, гірших за саму корупцію [16].

Проте не менш важливим за бажання чиновника, для виникнення корупції, є його спроможність надати клієнту відповідні корупційні послуги. У випадку корупції в сфері охорони здоров'я це можна проілюструвати наступними прикладами.

Безпосередньою причиною виникнення та поширення корупції в сфері охорони здоров'я є високий рівень бюрократичних процедур, що змушує людину знаходити більш легкі шляхи проходження відповідних бюрократичних процедур. Прикладом такої ситуації є отримання довідки про звільнення від призову на строкову військову службу. Дуже часто такий документ може знадобитися молодим людям, які не мають бажання приєднуватися до Збройних Сил. Але щоб отримати цю довідку треба пройти нелегкий шлях бюрократичної системи, відстояти в чергах, витратити немало часу та сил. Через це призовник без зайвих вагань готовий укласти корупційну угоду з лікарем, що має оцінити стан здоров'я призовника, тобто з лікарем на якого окрім його безпосередніх обов'язків також покладені функції чиновника, що фактично має стежити за ступенем дотриманням призовником вимог чинних формальних правил.

Іншим прикладом може служити ситуація, яка є дуже актуальною на сьогоднішній день, а саме пандемія COVID-19. Заходи попередження поширення COVID-19, так чи інакше створюють низку обмежень, які з точки зору осіб, що не вірять в існування пандемії є додатковими бюрократичними процедурами, що породжують відповідні трансакційні витрати. Дійсно, в умовах пандемії, для того щоб зробити щеплення, або здати ПЛР-тест, необхідно витратити багато часу, а подекуди й грошей. І якщо для людини, що піклується про власне здоров'я та здоров'я своїх близьких ці витрати є виправданими, то для прибічників всесвітньої теорії змови це є стимулом для укладання корупційної угоди з лікарем, який, в даному випадку, також виконує й функції чиновника.

Спільною рисою всіх можливих проявів корупції в сфері охорони здоров'я є те, що в одній особі — лікарі — поєднуються відразу як безпосередні функції лікаря, так й чиновника, що має стежити за дотриманням клієнтом вимог чинних формальних правил, під час проходження відповідної бюрократичної процедури.

Саме поєднання функцій медичного працівника та чиновника створює можливість для надання корупційних послуг та виступає головною причиною виникнення корупції у сфері охорони здоров'я. Адже таке поєднання, з одного боку, наділяє лікаря-чиновника функціями нагляду за дотриманням клієнтом вимог чинних формальних правил, а, з іншого боку, надає йому надзвичайно широкі дискреційні повноваження, бо перевірка обґрунтованості його рішень вимагає залучення експертів відповідної кваліфікації та не завжди є можливим. Тому обов'язковою умовою ефективної боротьби з корупцією у сфері охорони здоров'я є відокремлення безпосередніх функцій медичного працівника від функцій чиновника.

На останок необхідно зауважити, що в окремих випадках причиною виникнення корупції в сфері охорони здоров'я є маніпулювання суспільними настроями. Так, наприклад, у розглянутому вище випадку купівлі фіктивних сертифікатів про щеплення, клієнт корупційної угоди, внаслідок активного маніпулювання суспільними настроями, може розглядати щеплення не лише як складу бюрократичну процедуру проходження якої вимагає суттєвих транзакційних витрат бюрократичних процедур, але й як уявну загрозу його життю (бо багато противників вакцинації наполягають на “небезпеці” вакцин). Це, в очах клієнта, суттєво підвищує вигаш від укладання корупційної угоди за будь-якого рівня корупційних транзакційних витрат.

Проте, незважаючи на важливу роль маніпулювання суспільними настроями в деяких проявах корупції в сфері охорони здоров'я, застосування заходів з попередження маніпулювання суспільними настроями для боротьби з корупцією є невиправданим, через значні витрати пов'язані з реалізацією цих заходів [17].

Таким чином можна зробити наступні висновки:

По-перше, подібно до всіх інших випадків корупції, в сфері охорони здоров'я, сприятливі умови для виникнення корупції виникають внаслідок поєднання високого рівня транзакційних витрат бюрократичних процедур та дискреційних повноважень чиновника.

По-друге, основною причиною виникнення та поширення корупції у сфері охорони здоров'я є поєднання в одній особі — лікарі — функцій лікаря та чиновника, що стежить за дотриманням клієнтом відповідних вимог чинних формальних правил, під час проходження відповідної бюрократичної процедури.

По-третє, застосування репресивних антикорупційних заходів для подолання корупції в сфері охорони здоров'я є малоефективним через те, що до звичайних недоліків репресивних заходів додається відсутність медичних знань у чиновників, що здійснюють відповідні антикорупційні заходи.

По-четверте, єдиним ефективним заходом попередження корупції в сфері охорони здоров'я є розділення функцій медичних працівників та чиновників, що усуває одну з основних причин виникнення корупції в сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Corruption Perceptions Index. 2020. Transparency International. URL: https://images.transparencycdn.org/images/CPI2020_Report_EN_0802-WEB-1.pdf
2. Рябова Т.В., Абрамов Ф.В. Вплив культурних факторів на виникнення корупції. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 31-3 – Донецьк, ДонНТУ, 2007. – С.138-142.
3. Акімов О.О. Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні. Державне управління: теорія та практика. 2014. № 1. С. 181-188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2014_1_23.
4. Андреев О.М., Андреева О.М. Мораторій на перевірку підприємств як захід антикорупційної політики. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей ХХІХ міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2021, 18-20 травня 2021 р.: у 5 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХПІ». – С. 32.
5. Абрамов Ф.В. Коррупція – боротьба или легалізація? Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37-2. – Донецьк, ДонНТУ, 2009. – С. 164-169.
6. Абрамов Ф.В. Суспільні настрої як фактор динаміки антикорупційних формальних правил. Бізнес Інформ. 2018. № 12. С. 26–31.
7. Musila J. W., Sigue S. P. Corruption and International Trade: An Empirical Investigation of African Countries. *The World Economy*. 2010. Vol.33, №1. P.129–146.
8. Gerring J., Thacker S. Do Neoliberal Policies Deter Political Corruption? *International Organization*. 2005. Vol.59, №1. P.233–254.
9. Banerjee P., Mukherjee V. Bureaucratic competition versus monopoly: measuring corruption and welfare. *Indian Economic Review*. 2020. Vol. 55. No. 1. P. 51–65.
10. Méndez F., Sepúlveda F. Corruption, growth and political regimes: Cross country evidence. *European Journal of Political Economy*. 2006. Vol.22, №1. P. 82–98.
11. Ferraz C., Finan F. Exposing Corrupt Politicians: The Effects of Brazil's Publicly Released Audits on Electoral Outcomes. *The Quarterly Journal of Economics*. 2008. Vol. 123, №2. P. 703–746.
12. Hallagan W. Corruption in dictatorships. *Economics of Governance*. – 2010. – №1, vol. 11. – P. 27-49.
13. Treisman D. The Causes of Corruption: A Cross-National Study. *Journal of Public Economics*. 2000. Vol.76, №3. P.399–457.
14. Pellegrini L., Gerlagh R. Causes of corruption: a survey of cross-country analyses and extended results. *Economics of Governance*. 2008. Vol. 9. No. 3. P. 245–263.
15. Абрамов Ф. В. Трансакційні витрати корупційної угоди. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Темат. вип. “Технічний прогрес і ефективність виробництва”. 2005. № 1. С. 273–282.
16. Абрамов Ф.В. Ефективність репресивних антикорупційних заходів в умовах високого рівня корумпованості. Бізнес Інформ. 2017. № 12. С. 8–12.
17. Абрамов Ф.В. Заходи з попередження маніпулювання суспільними настроями. Бізнес Інформ. 2019. № 11. С. 22–27.